

“КЕЛИШИЛДИ”

Жиззах давлат педагогика
Институти касаба уюшмаси
раиси Д.Очилов

«12» 02 2021 й



“ТАСДИҚЛАЙМАН”

Жиззах давлат педагогика институти
ректори Ш.Шарипов

«12» 02 2021 й



Ходимлар учун меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича
йўриқнома



Ходимлар учун меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича йўриқнома

1. Ушбу йўриқнома Ўзбекистон Республикаси Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги томонидан тасдиқланган ва 2000 йил 7 январда Адлия вазирлигида 870-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилган “Меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича йўриқномалар ишлаб чиқиш тўғрисида”ги Низомга мувофиқ ишлаб чиқилган.

Йўриқнома муассаса ходимларининг соғлиги ва меҳнати муҳофаза қилинишини таъминлашга қаратилган.

Меҳнатни муҳофаза қилиш - бу тегишли конун ва бошқа меъёрий ҳужжатлар асосида амал қилувчи, инсоннинг меҳнат жараёнидаги хавфсизлиги, сихат-саломатлиги ва иш қобилияти сақланишини таъминлашга қаратилган ижтимоий-иқтисодий, ташкилий, техникавий, санитария-гигиена ва даволаш-профилактика тадбирлари ҳамда воситалари тизимидан иборат.

1.1. Ҳар бир ходим, шу жумладан раҳбарлар ишга қўйилишидан олдин меҳнатни муҳофаза қилиш ва ишни беҳатар олиб бориш бўйича йўриқлардан ўтказилиши ва ушбу ҳақида махсус журналга қайд этилиши лозим.

1.2. Ходимлар ўзларининг малакаси ва иш стажидан қатъий назар, меҳнатни муҳофаза қилиш ва хавфсизлик техникаси бўйича иш жойида “Дастлабки” ва ҳар чоракда “Даврий” йўл-йўрик оладилар.

II. Хавфсизлик бўйича умумий талаблар

2.1. Меҳнатни муҳофаза қилиш, хавфсизлик техникаси, ёнғин хавфсизлиги бўйича йўриқнома талабларига, ички меҳнат тартиби қоидаларига риоя қилиши шарт.

2.2. Шахсий гигиена қоидаларини билиши ва унга амал қилиши лозим. Иш жойида чекиш, спиртли ичимликлар истеъмол қилиш маън этилади.

2.3. Компьютер ва бошқа техник жиҳозларни ишга тайёрлаш тартиби, уларни созлигини ва бутлигини текшириш усулларини билиши лозим.

2.4. Ўт ўчириш воситаларининг қаерда жойлашганлигини ва ундан фойдаланишни ҳамда биринчи тиббий ёрдам кўрсатишни билиши, ёнғин содир бўлганда бу ҳақда раҳбариятга хабар бериши ва ёнғинни бартараф этиш чораларини кўриши керак.

2.5. Захира чиқиш йўлларини ҳамда иш вақтида ва фавқулодда вазият содир бўлганда ҳудудда ҳаракатланиш йўналишларини билиши лозим.

2.6. Ҳар бир ходим иш жойини меҳнат муҳофазаси, электр хавфсизлиги меъёрий талаблари асосида ташкил қилиши, ўзига топширилган техника қурилмаларини саранжом ва озода сақлаши шарт. Компьютерлар, принтерлар ва бошқа оргтехник воситалар мураккаб электрон қурилма ва микропроцессорлардан тузилганлигини инобатга олган ҳолда, улардан ниҳоятда эҳтиёткорлик билан фойдаланиш талаб этилади. Компьютерларни яхши ўрганмай ишлатиш, бириктирувчи кабелларни нотўғри улаш электр токи билан оғир жароҳатланишга олиб келиши, аппаратларнинг қуйишига сабаб бўлиши мумкин.

2.7. Иш столлари, шахсий компьютер тоза бўлиши, иш жойида ортиқча қоғоз, ишга таълуқли бўлмаган буюмлар, овқат қолдиқлари бўлмаслиги лозим.

III. Иш бошлашдан олдин амал қиладиган хавфсизлик талаблари

3.1. Иш бошлашдан олдин ходим ўз иш жойини текшириб, уни етарли даражада ёритилганлигига ва нарсалар билан тўсиб қўйилмаганлигига ишонч ҳосил қилиш зарур.

3.2. Электр тармоғига уланган розетка, включателлар созлигини, компьютерни электр таъминоти тармоғига химояланган электр узайтиргич орқали уланганлигини текшириш лозим.

3.3. Ёнғинга қарши воситаларнинг мавжудлигини ва созлигини текшириш керак.

IV. Иш вақтида амал қиладиган хавфсизлик талаблари

4.1. Иш жараёнида ходим барча хавфсизлик талабларига риоя қилиши шарт.

4.2. Ишчи ўринларини тоза ва озода сақлаши лозим.

4.3. Компьютер ва нусха кўпайтириш ускуналари ўрнатилган хоналардаги пол, столлар ҳар куни хўл латта билан артиб турилишига эътибор бериши керак.

4.4. Жиҳозларнинг соз, иш ҳолатида бўлиши устидан назорат олиб бориши, ҳаракатдаги механизм ва техникаларнинг ҳаракатланувчи жойларига, кучланишдаги электр симларга тегмаслиги лозим.

4.5. Иш жараёнида эҳтиёткор бўлиши, нотаниш бўлган ускуна ва техник воситаларни техник йўриқномаси билан танишиб чиқмасдан, уларни ишлатмаслик керак.

4.6. Ўзини ёмон ҳис қилганда ишни тўхтатиши, иш ўрнини хавфсиз ҳолатга келтириши, раҳбариятни огоҳ қилиши ва ёрдам учун шифокорга мурожаат қилиши керак.

4.7. Хоналарда компьютерлар шундай жойлаштирилиши керакки, мониторнинг орқа ва ён тарафларига ходимлар 0,5 метрдан яқин масофага қилишига йўл қўйилмаслик лозим.

4.8. Компьютер техникасида ишлашда қуйдаги хавфсизлик техникаси қоидаларига риоя қилиш керак:

- стулнинг баландлиги унда ўтириб ишловчига шундай мослаштирилиши керакки, унинг кўзлари монитор экранининг юқори қисмига тўғри келсин;

- монитор билан оператор кўзлари орасидаги масофа 60-70 см бўлиши керак;

- компьютерда узок муддат ишлаш натижасида бош айланиши, кўнгил озишини олдини олиш мақсадида ҳар соатда 10-15 дақиқа дам олиш керак, бунда монитор қаршисида ўтирмаслик тавсия этилади;

- компьютерда ишлаётганда букчаймасдан, олдинга салгина энгашган ҳолда тўғри ўтириш ҳамда тирсак ва тиззаларнинг букилиш бурчаклари катталиги 90 градусдан кам бўлмаслиги керак;

- компьютердан одатдагидан ташқари овоз чикса, куйган ҳид сезилса ёки ўз-ўзидан ўчиб қолса, электр розеткадан узиб, “Техник хизмат кўрсатиш” муҳандисларига зудлик билан мурожаат қилиш лозим;

- кучланиш ўзгариб турса ёки электр токи ўчиб қолса, компьютерни тармоқдан узиб қўйиш лозим.

4.9. Компьютерларда ишлаш вақтида куйдагилар катъиян ман этилади:

- компьютерда ишлаш коидалари билан танишмасдан ишлаш;
- компьютерни бириқтирувчи кабелларнинг ўрнини ўзгартириш;
- монитор, процессор ва клавиатуранинг ичинини очиш;
- процессорни ўчиргандан кейин дарҳол уни қайта ёқиш (қайта ёқиш учун камида 3 дақиқа кутиш лозим);
- нам кийим ёки кир ва хўл қўллар билан ишлаш;
- компьютер ёқилмаган бўлса, клавиатура тугмаларини босиш;
- компьютер техникаси жойлашган хоналарда овқатланиш.

V. Авария ҳолатида хавфсизлик талаблари

5.1. Иш жиҳозларнинг носозлигини аниқланганда ва иш жараёнида авария ҳолатлари содир бўлганда ходим куйдагиларни бажариши зарур:

- ишни тўхтатиши;
- зудлик билан раҳбариятни огоҳлантириши ҳамда авария ҳолатини бартараф қилишга киришиши;
- ходимлар билан бахтсиз ҳодиса содир бўлганда зудлик билан тиббий пунктга хабар бериши ҳамда улар келгунча қадар биринчи тиббий ёрдам кўрсатиши, раҳбариятни огоҳлантириши.

VI. Электр жиҳозлар билан ишлаганда хавфсизлик коидалари

6.1. Электржиҳозларни ишлатиш пайтида маън этилади:

- носоз электр токи билан ишловчи жиҳозларни ва изоляцияси кетган электр сим ва кабелларни ишлатиш;
- бузук розетка, рубильник ва бошқа электр анжомлардан фойдаланиш;
- электр чойнак ва бошқа кизийдиган анжомларни тагига қўйиладиган иссиқни изоляция қиладиган жиҳозсиз ишлатиш;

- электр щит олдида ёнувчи модда ва материалларни қўйиш;

- архивларда электр иситувчи анжомларни ишлатиш ва штепсел розеткаларни ўрнатиш

6.2. Электр жиҳозлар билан ишлаганда эҳтиёткорлик чораларини кўриш.

6.3. Электр тоқларини бўлиб берадиган шкафлар (электрощит) эшигини очиш, юқори қувватли ток бор жойларда иш олиб бориш фақат махсус ваколатли бор шахсгагина рухсат этилади;

6.4. Электр жиҳозлар фақат махсус ваколатга эга шахс томонидан таъмирланиши керак.

6.5. Электр жиҳозлардаги барча аниқланган камчиликлар бўйича дарҳол махсус ваколатга эга масъул шахсга хабар бериш керак.

6.6. Битта электр уяга (розетка) факт битта жиҳозни улаш керак.

6.7. Иш тамом бўлганидан сўнг, барча электр жиҳозларни ўчиринг.

VII. Ёнгин хавфсизлиги талаблари бўйича

7.1. Ҳар бир шахс ёнгин чиққанда ёки унинг аломатлари пайдо бўлганда (ҳарорат кўтарилиши, тутун чиқиши ва х.к.) куйдаги ишларни бажариш зарур:

- дарҳол муассаса раҳбарига ва кейин зарурият бўлса телефон орқали ёнгин ўчириш хизматига (шунда объект манзили, ёнгин чиққан жой ва фамилияни айтиш зарур) хабар бериш.

- имконият борида одамларни эвакуация қилиш, ёнгинни ўчириш ва моддий қимматликларни сақлаш бўйича чоралар кўриш.

7.2. Ёнгин чиққан жойга етиб келган ёнгин хавфсизлиги бўйича жавобгар шахслар куйдаги ишларни бажариш зарур:

- раҳбариятни, жавобгар навбатчини хабардор қилиш;
- одамлар ҳаётига хавф туғилган ҳолатда дарҳол уларни қутқаришни ташкил қилиш;
- ёнгинга қарши ўчириш системаларни ишга тушишини текшириш;
- зарурият бўлганда электрэнергияни ўчириш (ёнгин хавфсизлиги бўйича системалардан ташқари) газ, сув коммуникацияларни ёпиш, шу ва қўшни хоналардаги вентиляция қилиш системаларни ишини тўхтатиш;
- бинодаги, ёнгин ўчириш билан боғлиқ бўлган ишлардан ташқари, барча ишларни тўхтатиш;
- ёнгин чиққан жойдан ўт ўчиришда қатнашаётган хизматчиларни чиқариб қўйиш;
- ўт ўчириш хизмати келгунча ёнгин ўчириш бўйича барча ишларни бошқариб бориш;
- ёнгин ўчиришда қатнашаётган одамларни техника хавфсизлиги талабларига риоя қилишларини таъминлаш;
- ёнгин ўчириш билан бирга моддий қимматликларни эвакуация ва химоя қилиш ишларини ташкил қилиш;
- ўт ўчириш командасини кутиб олиш ва ёнгин чиққан жойга борадиган энг яқин йўлни кўрсатишда ёрдам бериш.

7.3. Ёнгин ўчиришда ёниб турган жойга ёнгин ўчирадиган моддаларни сепиш йўли билан амалга ошириш керак.

7.4. Муассасада ёнгин ўчириш учун куқунли (порошокли) ўт ўчиргичлар мавжуд. Улар билан қаттиқ нарсалар, суюқликлар, газ, кучланиши 1000 вольтгача бўлган электрсукуналарини ўчириш мумкин. Ёнгин ўчириш учун ўт ўчиргични халқаси узилади ва дастаг босилади, бунда ўт ўчиргичнинг куқун чиқарувчи тешигидан куқун 0,5-1,0 м масофадан ёнгинга сепилади. Ёнгин ўчириш пайтида ойналарни очиш, вентиляцияни ёқиш ман этилади, чунки бу ёнгинни тез ривожланишига олиб келади.

7.5. Электр токи кучланишида бўлган анжомларда чиққан ёнгинни сув ва кўпикли ўт ўчиргичлар билан ўчириш катъиян ман этилади.

7.6. Ишлатилган ва носоз ўт ўчиргичларни ёнгинга ташаш мумкин эмас, чунки бу ўт ўчиргичларнинг портлашига олиб келиши мумкин.

- 7.7. Ёнгин ўчириш пайтида ёнгин билан бинодан чиқиш жойлари тўсиб қўйилмаганлигига қараб туриш зарур.
7.8. Ёнгин ўчирилгандан кейин хоналарни тутундан тозалаш мақсадида ҳавосини алмаштириш керак.

VIII. Йўл ҳаракати қоидалари бўйича

8.1. Катта йўлнинг чеккасидаги махсус йўлакчадан юриш, йўлакча бўлмаган жойда қарама-қарши йўналиш бўйича йўлнинг четидан юринг.

8.2. Йўлни фақат махсус ажратилган жойдан кесиб ўтинг. Йўлнинг бир четидан иккинчи четига ўтишда ер ости йўллари (тоннель) ва темир йўллари кесиб ўтишда кўприклардан ёки махсус жойлардан фойдаланинг.

8.3. Йўлни кесиб ўтишда албатта хавфсизликка ишонч ҳосил қилингандан сўнг ҳаракат қилинг (биринчи чап томонга, транспорт йўқлигига ишонч ҳосил қилганингиздан сўнг ҳаракат қилинг ва йўлнинг ўртасига борганингиздан кейин ўнг томонга қаранг ва транспорт йўқлигига ишонч ҳосил қилганингиздан сўнг ҳаракат қилинг).

8.4. Яқинлашаётган транспортни олдидан югуриб ўтиш ман этилади.

8.5. Релсада ҳаракат қиладиган транспортни олди томонидан, бошқа транспортларни эса орқа томонидан айланиб ўтинг.

8.6. Йўлни кесиб ўтаётганда йўловчилар учун мўлжалланган светофорни фақат яшил чироғи ёнганда ҳаракат қилинг.

8.7. Автобус, трамвай, троллейбусни фақат махсус тўхташ жойларида (бекатда) улар бўлмаса йўл четидagi йўлакчада (йўл четидa) кутинг.

8.8. Транспорт воситаларига чиқишда ва тушишда фақатгина транспорт воситалари тўхтаганидан сўнг амалга оширинг.

8.9. Хизмат сафарларига борганда йўл ҳаракати хавфсизлиги қоидаларига қатъий риоя этинг.

IX. Иш жойларида қўйидагилар маън этилади

- иш жойида спиртли ичимликлар истеъмол қилиш ва ишга маст ҳолатда келиш;
- бинонинг қаватлари орасидаги зинапоялардан югуриб чиқиш ва югуриб тушиш;
- ҳар қандай электр ишларини амалга ошириш;
- хоналарда қўлбола электр жиҳозлардан фойдаланиш;
- иш жойларида тамаки маҳсулотларини чекиш.

X. Иш тамомлангандан сўнг амал қиладиган хавфсизлик талаблари

10.1. Иш якунида ходим қўйидаги ишларни бажариши лозим:

- барча техник жиҳозларнинг ўчирилганлигига ишонч ҳосил қилинг;
- иш ўрнини, жиҳозларни тозаланг ва жой-жойига қўйиб, тартибга келтиринг;
- хонадаги электр ёриткичларни ўчиринг;
- иш жараёни давомида аниқланган камчиликларни раҳбариятга маълум қилинг.

XI. Йўриқномани бажармаганлик учун жавобгарлик

11.1. Ходимлар хавфсиз меҳнатни ташкил қилиш учун ушбу йўриқномада кўрсатилган талаблар ва техника хавфсизлиги қоидаларни бажаришлари шарт.

11.2. Ушбу йўриқномани бажармаган айбдор шахслар ички меҳнат тартиби қоидаларига мувофиқ интизомий жавобгарликка тортиладилар.

Меҳнат муҳофазаси муҳандиси;

М.Ибрагимов